

AUGU – VIDES MIJIEDARBĪBA

AUGU FIZIOLOĢISKĀ ADAPTĀCIJA

AUGU FIZIOLOĢISKĀ ADAPTĀCIJA

7.1. Vides heterogenitāte, stress un pielāgošanās

- Resursi un apstākļi
- Vides heterogenitāte laikā un telpā
- Jēdziens par stresu augu bioloģijā
- Variabilitāte, fenotipiskais plastiskums un adaptācijas

7.2. Atbildes reakcijas, izvairīšanās un aizsardzība

- Atbildes reakcijas mainīgiem vides apstākļiem
- Izvairīšanās un aizsardzība

7.–1. tabula. Augu pazīmju variēšana saistībā ar vides heterogenitāti laikā

Objekts	Ietekme	Genotipa iespējamā evolucionārā adaptācija	Savstarpēji izslēdzošī rezultāti
Augošs indivīds dabiskajā vidē konkrēta apstākļu kopuma ietekmē	Regulāra vai neregulāra vides faktora nelabvēlīga izmaiņa	Jā Daļēji Nē Nē	Pielāgojas un izdzīvo Daļēji pielāgojas, samazināta veikspēja Iet bojā
Dīgstoša sēkla	No mātesauga vides atšķirīga apstākļu kvalitāte	Jā Daļēji Nē	Veido atbilstošu fenotipu Daļēji pielāgojas, samazināta veikspēja Nedīgst vai neattīstās
Klonālā auga jaunveidotās rametas	Lokāla vides faktoru nelabvēlīga izmaiņa	Jā Daļēji Nē	Fizioloģiskā integrācija Fizioloģiskā integrācija Veido jaunu rametu
Kultūraugs	Vides kvalitātes izmaiņa	Jā Daļēji Nē	Augsta raža Ražas samazinājums Funkciju zudums, bojāeja

**Augošs indivīds
dabiskajā vidē
konkrētu apstākļu
kopumā**

Vides faktoru
nelabvēlīga izmaiņa
(reg. vai nereg.)

Vai šādi faktori
un intensitāte
bijuši genotipa
evolūcijas laikā?

Pielāgojas un izdzīvo, daļēji
pielāgojas, samazinās
veiktspēja, iet bojā

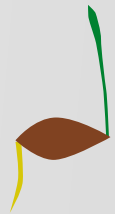

**Augošs indivīds
dabiskajā vidē
konkrētu apstākļu
kopumā**

Vides faktoru
nelabvēlīga izmaiņa
(reg. vai nereg.)

Vai šādi faktori
un intensitāte
bijuši genotipa
evolūcijas laikā?

Pielāgojas un izdzīvo, daļēji
pielāgojas, samazinās
veiktspēja, iet bojā

**Sēkla jaunos
apstākļos**

Kāda ir apstākļu
kvalitāte?

“ _____ ”

Spēj pielāgoties un
nostabilizēties un veidot
atbilstošu fenotipu, daļēji
pielāgojas, nespēj dīgt un
attīstīties

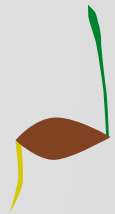

**Augošs indivīds
dabiskajā vidē
konkrētu apstākļu
kopumā**

Vides faktoru
nelabvēlīga izmaiņa
(reg. vai nereg.)

Vai šādi faktori
un intensitāte
bijuši genotipa
evolūcijas laikā?

Pielāgojas un izdzīvo, daļēji
pielāgojas, samazinās
veiktspēja, iet bojā

**Sēkla jaunos
apstākļos**

Kāda ir apstākļu
kvalitāte?

“ _____ ”

Spēj pielāgoties un
nostabilizēties un veidot
atbilstošu fenotipu, daļēji
pielāgojas, nespēj dīgt un
attīstīties

**Klonālā auga rametas
jaunos apstākļos**

Lokāla vides
faktoru izmaiņa

“ _____ ”
(?)

Pielāgošanās ar fizioloģisko
integrāciju vai citiem
mehānismiem, iet bojā

**Augošs indivīds
dabiskajā vidē
konkrētu apstākļu
kopumā**

Vides faktoru
nelabvēlīga izmaiņa
(reg. vai nereg.)

Vai šādi faktori
un intensitāte
bijuši genotipa
evolūcijas laikā?

Pielāgojas un izdzīvo, daļēji
pielāgojas, samazinās
veiktspēja, iet bojā

**Sēkla jaunos
apstākļos**

Kāda ir apstākļu
kvalitāte?

“ _____ ”

Spēj pielāgoties un
nostabilizēties un veidot
atbilstošu fenotipu, daļēji
pielāgojas, nespēj dīgt un
attīstīties

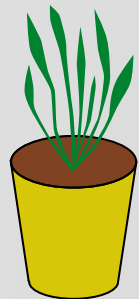

**Klonālā auga rametas
jaunos apstākļos**

Lokāla vides
faktoru izmaiņa

“ _____ ”
(?)

Pielāgošanās ar fizioloģisko
integrāciju vai citiem
mehānismiem, iet bojā

Kultūraugs

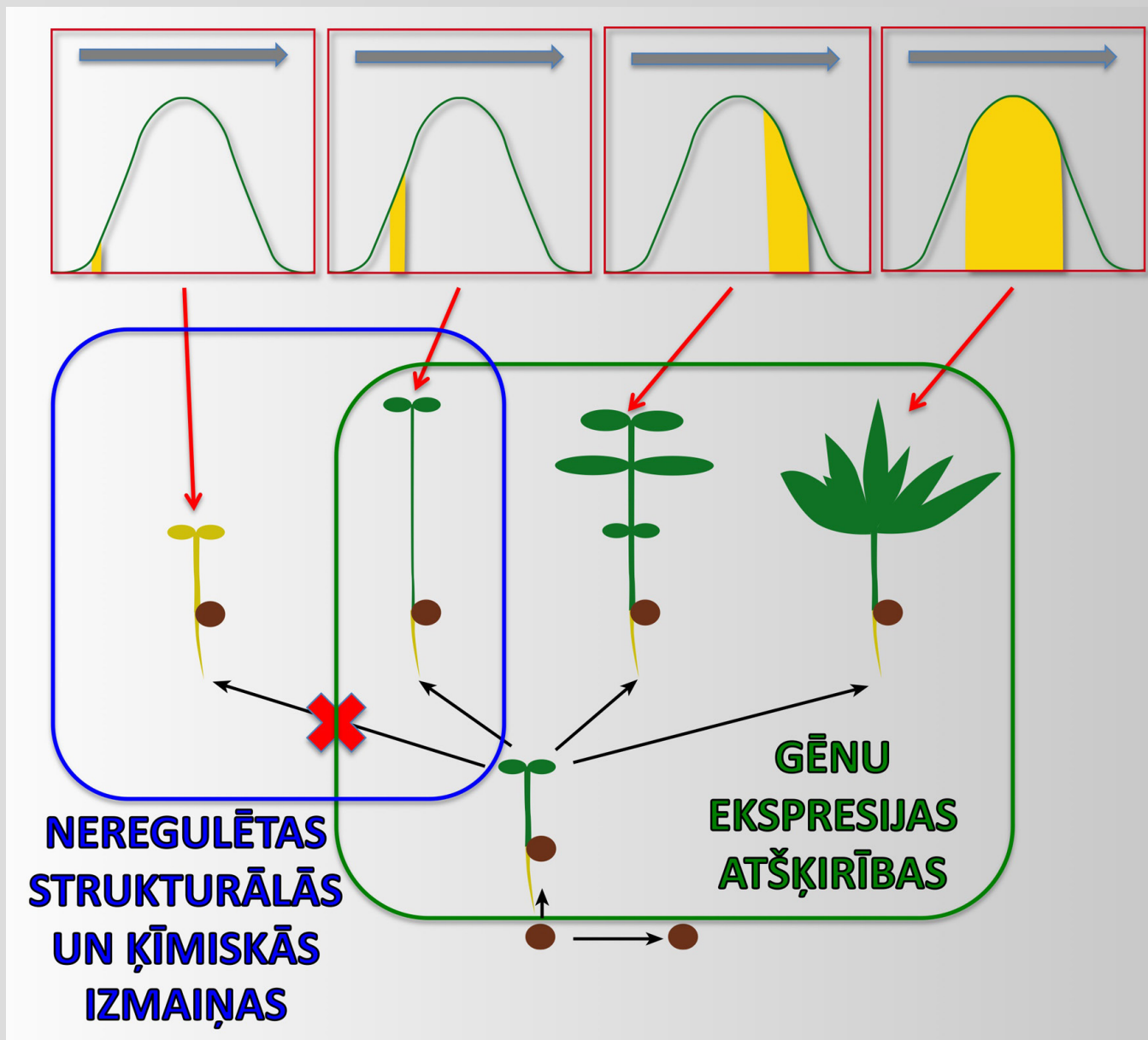
Kāda ir apstākļu
kvalitāte?

“ _____ ”

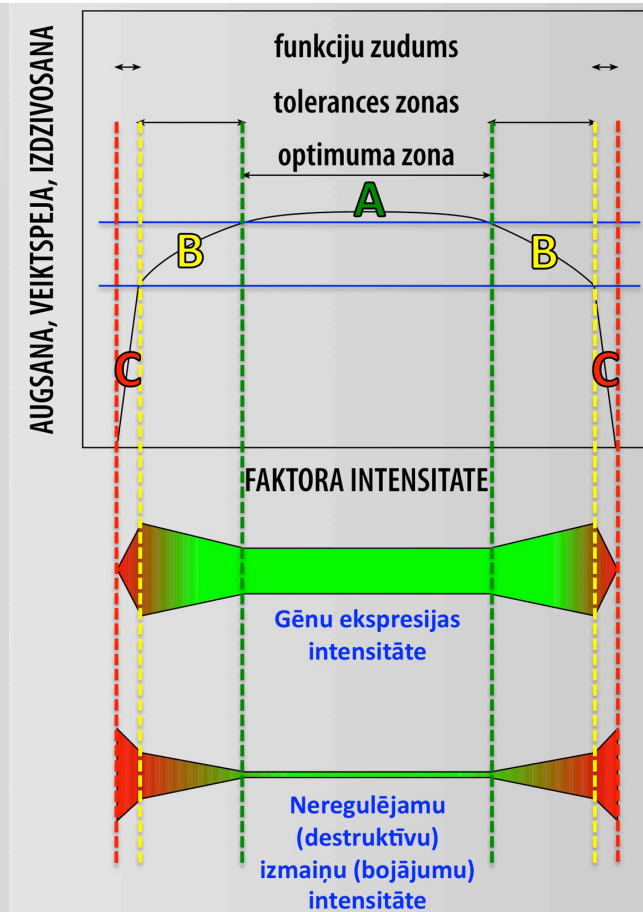
Optimāli apstākļi – augsta
ražā, tolerabli – ražas
samazinājums, “stress” –
funkciju zudums

1.–3. tabula. Iespējamie auga iekšējo izmaiņu veidi pēc nelabvēlīgas vides apstākļu izmaiņas

	1	2	3	4	5	6	7
Veids	Regulatīvās	Aizsardzības	Aizsardzības	Aizsardzības	Labošanas	Faktoru tiešās	Faktoru
		tiešās	netiešās	blakus			netiešās
Izmaiņu veids	Tiešas izmaiņas uztveršanas un signālsistēmu darbības rezultātā	Tiešā aizsardzība	Augšanas un fotosintēzes lejupregulācija	Aizsardzības blakus ietekme	Bojājumu labošana	Bojājumi	Bojājumi
Raksturs	Ietver konstitutīvas signālu sistēmas un jaunus signālus caur gēnu ekspresiju	Izturības un pretestības reakcijas	Resursu pārdale aizsardzībai	Izmainītā metabolisma toksisku galaproduktu uzkrāšanās	Makromolekulu labošana, sintēze <i>de novo</i>	Tieša nelabvēlīgo faktoru ietekme uz šūnas makromolekulām, enzīmu reakcijām u.c.	Brīvo radikāļu reakciju un aktīvā skābekļa formu pieaugums
Iespējamā regulācija	Vides signāla tieša ietekme	Regulēts	Regulēts	Nav tieši regulēts	Regulēts	Neregulēts	Neregulēts
Rezultāts	+	+	+-	-	+	-	-
	Paplašināta regulācija	Palielināta aizsardzība	Atkarībā no ilguma, resursu trūkums ilgstošas ietekmes gadījumā	Metaboliski bojājumi	Funkciju daļēja atjaunošanās	Struktūru bojājumi	Struktūru bojājumi

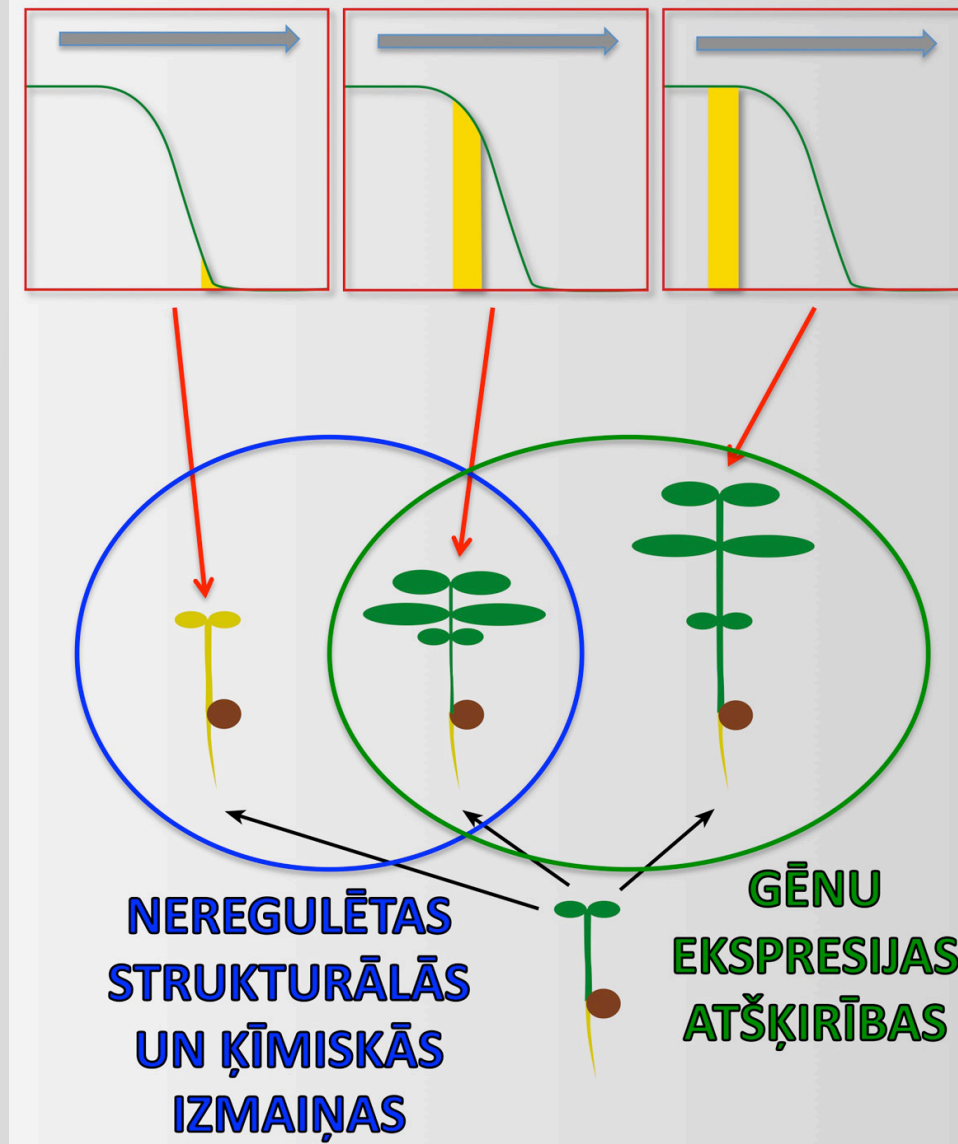

7.–1. attēls. Augu atbildes reakcijas kā fenotipiskā plastiskuma izpausmes caur gēnu ekspresiju (zaļais taisnstūris) un vides izmaiņu tiešās mijiedarbības neregulētu strukturālo un ķīmisko izmaiņu (zilais taisnstūris) mijiedarbība hipotētiska vides faktora vairāk vai mazāk labvēlīgu izmaiņu rezultātā.

7.-1. attēls. Augu aizsardzības caur gēnu ekspresiju (zaļais ovāls) un tiešās mijiedarbības neregulētu strukturālo un ķīmisko izmaiņu (zilais ovāls) mijiedarbība hipotētiska augiem nevajadzīga vides faktora intensitātes izmaiņu rezultātā.

	A, optimuma zona	B, tolerances zona	C, funkciju zuduma zona
Vides kvalitāte	optimāli apstākļi	suboptimāli līdz ciešami apstākļi	bojājoši ("stresa") apstākļi
Veiktspēja	maksimālā (optimālā)	vidēja līdz zema	ierobežota izdzīvošana
Vairošanās spēja	maksimāla	vidēja līdz zema vai paaugstināta	nav vairošanās
Biomases pieaugums	maksimāls	vidējs līdz zems	nav vai ārkārtīgi zems
Gēnu ekspresija	normāla	pastiprināta	samazināta vai nav
Destruktīvo izmaiņu intensitāte	minimāla vai nav	palielināta	maksimāla

7.-1. attēls. Augu aizsardzības caur gēnu ekspresiju (zaļais ovāls) un tiešās mijiedarbības neregulētu strukturālo un ķīmisko izmaiņu (zilais ovāls) mijiedarbība hipotētiska augiem nevajadzīga vides faktora intensitātes izmaiņu rezultātā.

AUGU PIELĀGOŠANĀS VIDĒS IZMAIŅĀM

Konkrētās vides izmaiņas var būt gan pozitīvā (optimuma), gan negatīvā virzienā

Iespējamās augu izmaiņas (reakcijas) uz vides apstākļu negatīvu izmaiņu

Izmaiņu veids	Tiešas izmaiņas uztveršanas un signālsistēmu darbības rezultātā	Tiešā aizsardzība	Augšanas un fotosintēzes lejupregulācija	Aizsardzības blakus ietekme	Bojājumu labošana	Bojājumi
Izmaiņu raksturs	Ietver konstitutīvas signālu sistēmas un jaunus signālus caur gēnu ekspresiju	Izturības un pretestības reakcijas	Resursu pārdale aizsardzībai	Izmainītā metabolisma toksisku galaproduktu uzkrāšanās	Makro-molekulu labošana, sintēze <i>de novo</i>	Tieša nelabvēlīgo faktoru ietekme uz šūnas struktūrām, makromolekulām, enzīmu reakcijām u.c.
Iespējamā regulācija	Vides signāla tieša ietekme	Regulēts	Regulēts	Nav tieši regulēts	Regulēts	Neregulēts

+ morfoloģiskās izmaiņas

AUGU PIELĀGOŠANĀS VIDES IZMAIŅĀM

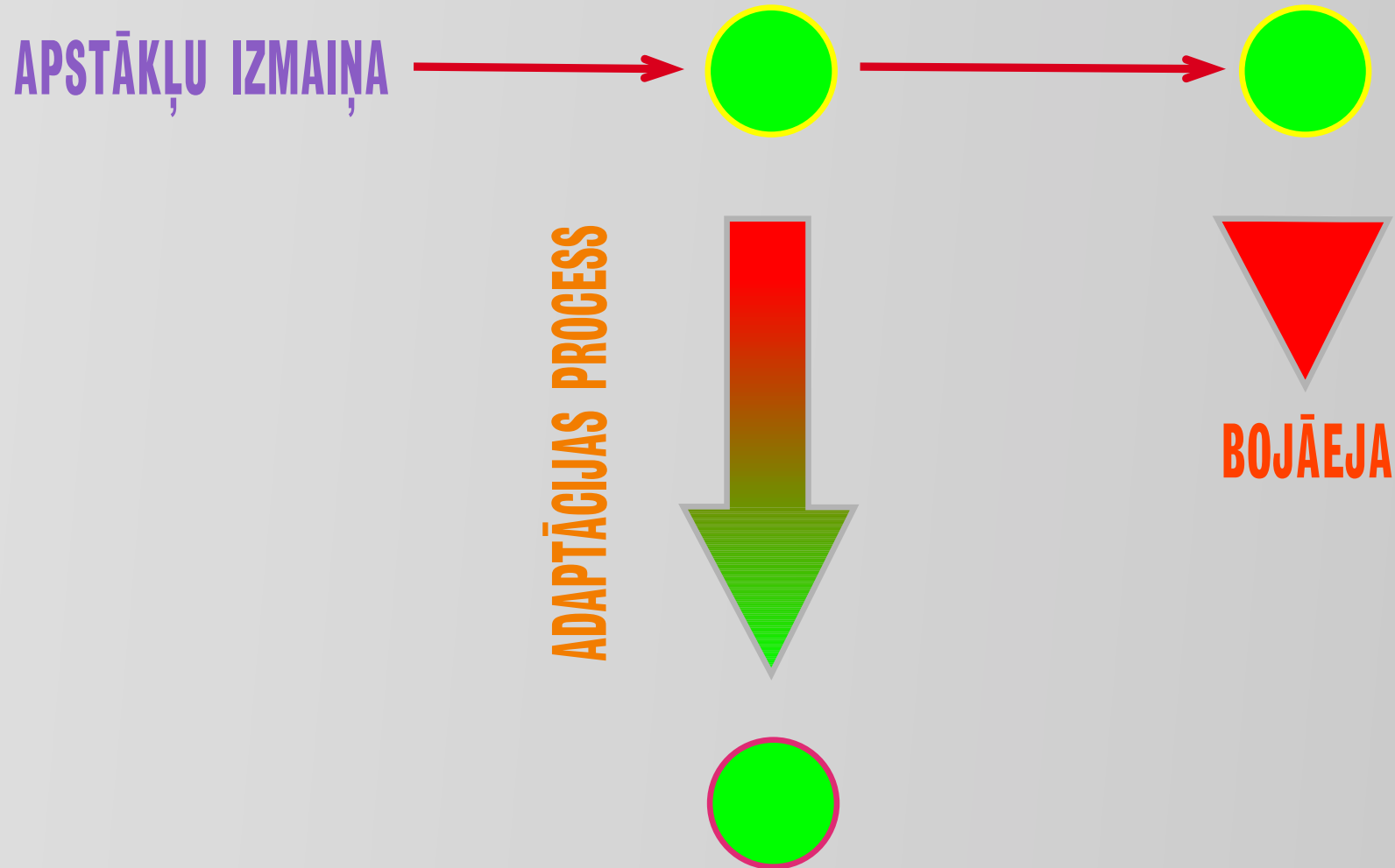
Konkrētās vides izmaiņas var būt gan pozitīvā (optimuma), gan negatīvā virzienā

Iespējamās augu izmaiņas (reakcijas) uz vides apstākļu negatīvu izmaiņu

Izmaiņu veids	Tiešas izmaiņas uztveršanas un signālsistēmu darbības rezultātā	Tiešā aizsardzība	Augšanas un fotosintēzes lejupregulācija	Aizsardzības blakus ietekme	Bojājumu labošana	Bojājumi
Izmaiņu raksturs	Ietver konstitutīvas signālu sistēmas un jaunus signālus caur gēnu ekspresiju	Izturības un pretestības reakcijas	Resursu pārdale aizsardzībai	Izmainītā metabolisma toksisku galaproduktu uzkrāšanās	Makro-molekulu labošana, sintēze <i>de novo</i>	Tieša nelabvēlīgo faktoru ietekme uz šūnas struktūrām, makromolekulām, enzīmu reakcijām u.c.
Iespējamā regulācija	Vides signāla tieša ietekme	Regulēts	Regulēts	Nav tieši regulēts	Regulēts	Neregulēts

**PIELĀGOŠANĀS
UZ ADAPTĪVU ĪPAŠĪBU PAMATA**

AUGU PIELĀGOŠANĀS VIDES IZMAIŅĀM

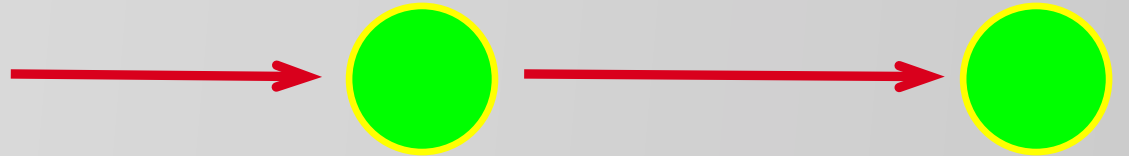

Sugu/populāciju līmenis
Adaptācija evolūcijas procesā (jauns genotips)

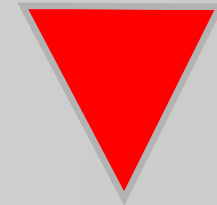
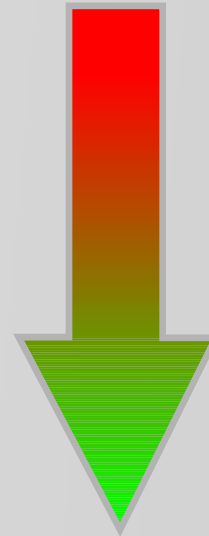

AUGU PIELĀGOŠANĀS VIDES IZMAIŅĀM

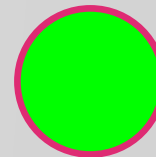
APSTĀKĻU IZMAIŅĀ

INDUCĒTĀS IZMAIŅĀS

BOJĀEJA

Indivīdu/populāciju līmenis

Adaptācija ontogēnēzes procesā (jauns fenotips)